

Живко ВАСИЛЕВСКИ

## САНСТЕФАНСКИТЕ СЕНИШТА И НАЈНОВИТЕ ФАЛСИФИКАТИ НА МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО БИТИЕ

Фалсификувањето и присвојувањето на историјата на македонскиот народ од страна на бугарската историографија и политичка пропаганда го достигна својот врв во 1983 година со отворена хегемонистичка политика на соседна НР Бугарија кон Македонија и СФР Југославија во целина.

По повод 80-годишнината од Илинденското востание на македонскиот народ и 90-годишнината од формирањето на Македонската внатрешна револуционерна организација во Солун, во НР Бугарија во текот на 1983 година, беа организирани многубројни манифестации. Тие најверојатно немаше толку да го привлечат нашето внимание, ако Илинден од 1903 година се одбележеше како национален празник на македонскиот народ, како редок драматичен настан во неговата макотрпна борба за национално и социјално ослободување, како симбол на неговата цврста решеност да биде свој на своето на Балканот, како што тоа токму во Бугарија се чинеше порано.

Наспроти очекувањето прославите да се изразат како логичен пиетет кон Илинденската епопеја на македонскиот народ и кон жртвите што ги даде за слобода и слободен национален живот, како што тоа се правеше до 1953 година, нашиот сосед се определи Илинденското востание на македонскиот народ да го одбележи како највисок дострел на Априлското востание на бугарскиот народ од 1876 година и Руско-турската ослободителна војна од 1877—1878 година, односно како продолжување на национално-ослободителното движење на бугарскиот народ. Поинаку речено, одбележувањето на 80-годишнината од Илинденското востание на македонскиот народ во НР Бугарија, во 1983 година се реализира во духот на добро познатите стари преокупации и претензии на бугарската политика и Санстефанските фикции за хегемонистички позиции на Бугарија на Балканскиот Полуостров.

Во овие настојувања да се повампираат препознатливите стари великобугарски аспирации на нашиот сосед, сепак најгрозноморен впечаток оставаат искажувањата за „готовноста на Бугарската народна армија (БНА) да ги реализира заветите на своите дедовци за присоединување на Македонија кон мајка Бугарија“.

Токму поради тоа, негирањето на македонскиот национален и културен идентитет и нивното прикажување како составен дел од бугарското национално битие, во оваа добро организирана и програмирана великобугарска пропагандна офанзива, не само по својата дефинираност, туку и по својот интензитет, во 1983 година достигна највисок дострел.

Во организирањето и реализацијата на ваквата пропагандна машинерија во НР Бугарија беа вклучени најистакнати личности од општествено-политичкиот, научниот, воениот и друг живот. Бугарското радио и телевизија, заедно со печатот ги индоктринираа гледачите, слушателите и читателите со предавања, статии, написи, ТВ драми и слично, со цел да го провладобочат сознанието кај бугарскиот народ за божемниот незавршен процес на неговото национално обединување. Притоа се говореше и продолжува да се говори дека процесот на националното обединување на Бугарите на Балканот постојано бил оневозможуван од неговите непријатели. Во ваквата бескрупулозна кампања, посебно и челно место ѝ беше доверено на Бугарската академија на науките (БАН), чија издавачка дејност беше антимакедонски интонирана до максимална можна мерка. Во организација на БАН, беа отпечатени повеќе текстови во кои се прераскажуваа познатите големобугарски „аргументи“ за бугарскиот карактер на Македонија, за наводниот бугарски национален идентитет на населението од Македонија и за неговите божемни стремежи да се обедини со своите ослободени сонародници од ропството на Отоманската империја во Кнежевство Бугарија итн.

### **Шпекулирање со историските вистини**

Од бројните искажувања на прославите, посебно вниманието заслужуваат оние што се спротивни на прокламираната политика на НР Бугарија за развој и унапредување на добрососедските односи на Балканот. Во оваа прилика издвојуваме некои од нив.

Еден од говорниците на свечените собири беше и Јордан Јотов, член на ЦК БКП и главен уредник на „Работническо дело“. Во својот реферат на свечениот собир — концерт во Софија, Јотов меѓу другото нагласи дека востанието од 1903 година претставува „вториот висок врв во национално-демократската револуција на бугарскиот народ за отфрлање на петве-

ковното ропство“ — и дека тоа „избувна како висок израз на слободољубивиот дух на поробеното бугарско население во Македонија и Одринско“. Јотов понатаму вели: „Но и покрај претрпениот неуспех Илинденско-преображенското востание е настан од огромно историско значење. Тоа е дело на поробеното бугарско население и претставува значаен миг во натамошната консолидација на бугарската нација“.

Инспириран од големобугарската концепција на бугарската буржоазија, Јотов во својот реферат посебно ќе истакне дека „поради неуспехот на востанието *НАЦИОНАЛНОТО ПРАШАЊЕ НА БАЛКАНОТ ОСТАНА НЕРЕШЕНО*“ (подвлекол Ж. В.). „Тоа доведе, — до избувнување на Балканската и меѓусојзничката војна и до учеството на Бугарија во Првата светска војна. Како резултат на тоа, наместо решавање на националното прашање, се доби уште посложен заплет“.

Во оваа прилика, не е излишно ако кажеме дека истиот Јотов до шесеттите години зборуваше и пишуваше поинаку за национално-ослободителната борба на македонскиот народ. За жал, своите поранешни ставови за историското минато на македонскиот народ Јотов ги замени со ставовите на повампирениот хегемонистички големобугаризам.

Слично на Јотов, се искажуваа и други општествено-политички, научни и армиски личности. Меѓу нив, внимание заслужува говорот на Владимир Сандев, секретар на ОК БКП на Благоевград и на академикот Владимир Топенчаров, што ги одржаа на собирот организиран во месноста „Предел“ во Пиринска Македонија, на 31 јули 1983 година.

Во својот говор Сандев истакнува дека „Илинденско-преображенското востание дојде како резултат на една тешка варварска тиранија, озаконета со бесправниот диктат на Берлинскиот договор. Но, востанието исто така беше и резултат на исконските стремежи на поробените Бугари од Македонија и Одринско да живеат слободно и да создаваат заедничка култура и историја со своите сонародници“.

Тешко можеме да веруваме дека Сандев можел да ја заборава вистината за физичката ликвидација на великаните на македонското револуционерно дело. Можел ли Сандев да заборава на одлуката на бугарската политика за физичко истребување на сите со македонска национална свест и со непоколеблива желба да се борат за слободна и независна Македонија на Балканот, без какво и да е мешање на соседите. Повеќе од сигурно дека Сандев не заборавил за јавното заканување на Гоце Делчев дека со пушка ќе го попречи влегувањето на бугарските офицери и на сите бугарски авантуристи и професионални убијци, кои организираа провокации во Македонија и со тоа ја навлекуваа одмаздата на турскиот аскер врз недоволното македонско население. На крајот, останува Сан-

дев да се потсети на својот татко Коста Сандев, кој заедно со Иван Илиев, Димитар Ацев, Никола Лисичев и други нивни соборци и следбеници на идеалите на Илинден, паднаа како жртви од истите наемници на бугарскиот царски двор, кои физички ги ликвидираа и раководителите на македонското револуционерно национално движење.

## Изопачување на историјата

Со слична духовна интонација настапи и академикот Топенчаров. Во неговиот говор внимание заслужуваат грубите фалсификати за националноослободителната борба на македонскиот народ, која се прикажува како составен дел од борбата на бугарскиот народ.

„Според својата историска содржина, истакнува Топенчаров, Илинденско-преображенското востание беше логично продолжение на бугарската народна демократска револуција — нејзин втор највисок дострел по Априлското востание од 1876 година и Руско-турската ослободителна војна од 1877—1878 година.“

„Илинденско-преображенското востание — продолжува Топенчаров — ги вгради во пантеонот на бесмртните имиња и делото на Гоце Делчев и Даме Груев, Никола Карев, Јане Сандански и Горче Петров, на Михаил Герциков и Ѓорѓи Конделов, го остави и заветот на илјадниците херои со зборовите: Луѓе, слободата е света секогаш и дури довека! За неа ќе живееме, за неа ќе умреме!“

Својот став за бугарскиот карактер на националноослободителното движење на македонскиот народ и неговиот континент, Топенчаров ќе го илустрира и со зборовите на генералниот секретар на ЦК БКП Тодор Живков дека „бугарскиот народ никогаш не бил сиромашен во херои, дека смртта на хероите раѓаше нови херои, дека синовите го продолжуваат делото на своите татковци, од поколение во поколение, од век до век, од ајдустството кон четите, од четите кон Априлското востание и од април кон Алинден и Преображение“.

Во оваа прилика ќе го потсетиме уважениот академик Топенчаров дека кажаното од него и од сите други говорници и автори на написите за 80-годишнината од Илинденското востание на македонскиот народ, тој самиот во својата книга посветена на бугарската журналистика, издадена 1963 година во Софија, ваквото кажување го квалификуваше и го осудуваше како *авантура на шовинизмот*. За жал, бугарските историографи, ставајќи се во служба на однапред договорени и определени големобугарски нормативи, наместо да бидат луѓе со

највисоко морално образование во средината во која живеат, станаа лоша совест и инструмент во рацете на оние што ја водат официјалната политика.

Верувањето дека по 9 септември 1944 година ќе се прекине со националистички ангажираната бугарска историографија во однос на историското минато на македонскиот народ и воопшто за местото и улогата на Бугарија на Балканот, се покажа неосновано. Тоа се потврди и во 1983 година во прославите на 80-годишнината од Илинденското востание на македонскиот народ. Бугарската историографија, како што тоа го правеше и во минатото (со исклучок на Димитровскиот период), ревностно ја реализира обврската „со историски аргументи“ да го поткрепи великобугарскиот став на НРБ кон Македонија и македонскиот народ, и воопшто на Балканот. Покрај познатите „аргументи“ од времето на кнезот Батемберг, на Фердинанд, на Бугарската егзархија, на цар Борис и монархофашистичката камарила, бугарската историографија ги вклучи во комуникација како историски аргументи и „доказите“ за бугарскиот карактер во националноослободителната борба на македонскиот народ и неделата на познатите соработници и слуги на бугарскиот фашистички окупатор во Македонија, за време на Втората светска војна, какви што се Чкатров и Ѓузелов.

### **Крушевската Република е јасна определба на Македонците**

Од напишаното и кажаното во текот на прославите на Илинденското востание на македонскиот народ во соседна НР Бугарија, очигледно е настојувањето да се покаже и докаже дека националноослободителното движење на македонскиот народ, било „дело на Бугарите во Македонија, не со цел за создавање на некаква си национална држава на Македонците на Балканот, ами со цел приклучување на Македонија и на македонскиот народ кон мајка Бугарија и кон своите сонародници Бугари“. Во овој контекст подвлечено е и тоа дека „Бугарите од Македонија во знак на протест и против одлуките на Берлинскиот конгрес со кои беа анулирани решенијата на мировниот договор од Сан-Стефано со ентузијазам и решеност поведоа борба за соединување со кнежевството Бугарија“, дека „основоположниците и раководителите на ВМРО, како наследници на организаторите на Кресненското и Разловечкото востание, своето дело го определија како продолжение на бугарскиот револуционерен централен комитет“ и дека и „Илинденското востание како најголем врв во национално ослободителната борба и напори на Бугарите од Македонија се крена за обединување на Македонија со Бугарија“, итн.

И така, во големобугарскиот континуитет новопечениот историчар Димитар Гоцев во својот труд „Идејата за автономија како тактика во Програмата на националноослободителното движење во Македонија и Одринско 1893—1941 година“ (издание на БАН, Софија 1983), меѓу другото ќе го соопшти и тоа дека „Бугарите од Македонија во август 1940 година тајно преку писмо ќе ја предупредат бугарската влада да не ја заборава Македонија, бидејќи Србите не постигнале успех со денационализацијата на населението“ и дека „Македонија не само што не е изгубена за бугарскиот народ, туку, обратно, дека со неа денес постои поздрав бугарскиот дух од било кога“.

Без секако сомнение сето ова претставува трајна определба на бугарската политика на Балканот. Тоа може да се поткрепи и со говорот на заменик-министерот на одбраната и началник на генералштабот на БНА генерал-полковникот Атанас Семерџиев, кој во Театарот на народната армија — во присуство на истакнати раководни личности од БНА и воени претставници на армиите од Варшавскиот договор, поднесе исцрпен, но полн со невиности, реферат за 80-годишнината од Илинденското востание. Пошироки фрагменти од неговиот реферат објави органот на Министерството на народна одбрана на НР Бугарија „Народна армија“, во бројот од 2 август 1983 година. За Илинденското востание, покрај останатото, Семерџиев, посебно нагласи дека „целта на бугарското националноослободително движење во Македонија и Одринско, а оттука и на Илинденско-преображенското востание, било да го ослободи бугарското население во тие две области од националното, политичкото и економското угнетување и да го подготви нивното обединување со слободните сонародници во кнежевството Бугарија“.

„На таа крајна цел — подвлече Семерџиев — што ги изразува стремежите на целиот бугарски народ, независно од границите што го делат, е посветена дејноста на сите три правци на националноослободителното движење, раководени од Бугарската егзархија, Врховниот македонско-одрински комитет (ВМОК) и Внатрешната македонско-одринска револуционерна организација ВМРО“.

Како што може да се заклучи, Семерџиев мошне отворено зборува за суштината и континуитетот на големобугарската политика на Балканот преку изедначување на Бугарската егзархија во Македонија и терористичките акции на Врховниот комитет, за потчинување на самородното македонско ослободително движење на целите на големобугарската политика, со изворниот носител ВМРО, која повеќе настрада од терористичките чети на Врховниот комитет отколку од турските чети. И уште нешто. Ако денес тој има потреба од евентуално појаснување за некои историски вистини за неделата на Бугарската

егзархија во Македонија, тогаш Семерџиев, треба да се потсети на пишувањето на писателот Петко Славејков во седумдесеттите години на минатиот век, кој уште тогаш укажуваше на македонската посебност.

Зборувајќи за карактеристиките на Илинденското востание од 1903 година, Семерџиев истакна дека „уривањето на ропството и обединувањето со мајка Бугарија — таа грандиозна социјална и национална задача ја определува величината и значењето на Илинденското востание“.

Највисокиот дострел на Илинденското востание, всушност беше создавањето на Републиката на македонскиот народ, прва на Балканот. Крушевската Република од 1903 година значеше цврста определба на македонскиот народ за републиканско општествено-економско, политичко и државно уредување на својата држава на Балканот, наспроти определбата на бугарската политика за општествено-економско и политичко уредување на својата монархистичка држава на чело со кнезот Фердинанд. Тоа значеше не само национално дистанцирање на Македонија од Бугарија, туку и дистанцирање и од бугарскиот модел на државно уредување. И не само тоа. Манол Пандевски, во својот најнов труд „ВМРО и неоврховизмот“ пишува дека „Илинденското востание и неговите творци ја зеода за себе улогата на катализатор во македонските национално-интеграциони процеси: тие беа наковална врз која се калеше македонското национално-политичко ослободување и неговото натамошно диференцирање од околните народи. Македонците добија епохален револуционерен чин што беше само нивни и кој натаму ги делеше од тие народи. И со чнот и со традицијата што ја остави Илинден 1903 година им нанесе удар на врховистите; тој значеше најочигледна негација на отворениот великобугарски врховизам кој очекуваше не масовно македонско востание, туку само реприза на инсценираната цумајска трагедија која речиси не се заборава“.

Можеби е добро А. Семерџиев да се потсети на уводникот на „Работническо дело“ од 6 октомври 1944 година „Ние Бугарите треба да запаметиме дека братството и единството меѓу Јужните Словени бара од нас да ги вложиме сите усилби за да докажеме на дело дека сме прекинале со мрачното и гнасно минато“, или на напишаното во истиот весник во 1946 година дека „македонската нација не се роди во епрувета, туку се роди во борбата на македонскиот народ против великобугарскиот шовинизам, против великосрпските асимилатори и против сите заграбувачи на македонската земја“. Но наспроти тоа, што значи денес, ако не територијална претензија кон Југославија, кога Семерџиев со бојовна интонација ќе подвлече дека „војниците на БНА во своите срца ги носат заветите на востаниците и со преданост го чуваат споменот за нив. Тие осознаваат

дека во 1903 година дигањето на востаниците во Македонија и Одринско да се борат против моќната сила на една огромна империја, пред сè се должи на нивниот патриотизам, на нивната јасна бугарска самосвест, на нивниот непокорен стремеж за национално ослободување и обединување, за општествен напредок!“

„Примерот на хероите од Илинденско-преображенското востание живее, продолжува Семерџиев, тој е присутен во духовниот развој во нашиот народ, во партиското и интернационалното воспитување на младината и припадниците на БНА. *Вооружена со најмодерна воена техника и во нескршлив сојуз со братските армии од Варшавскиот договор, на чело со непобедената Советска армија, Бугарската армија е готова да ги исполни заветите на нашите дедовци“* (подвлеченото Ж. В.)

Генералот Семерџиев, во својата прецизност не остави место за никакви дилеми. Имено, Илинден од 1903 година како наводно дело на бугарскиот народ од Македонија, за национално ослободување и обединување, значи мотив „Бугарија со силите на Варшавскиот пакт да го направи она што Бугарите од Македонија не успеале да го направат на Илинден 1903 година“.

### Фалсификати доведени до совршенство

Во прославите на Илинденското востание на македонскиот народ од 1903 година, беше вклучен и членот на Политбиро на ЦК БКП и министер за народна одбрана на НР Бугарија генералот Добри Ѓуров. Тој, на насобраниот народ на митингот по повод откривањето споменик на Гоце Делчев во истоимениот град, пренесувајќи им ги најсрдечните поздрави од ЦК БКП и лично на неговиот генерален секретар Тодор Живков, покрај останатото рече дека „Гоце Делчев е голем бугарски патриот“ дека „Споменот за Гоце не потемнува“ дека „Идеите на преродбениците за национално ослободување нема да бидат изневерени“ итн.

Од бројните коментари на Радио-Софија треба да се нотира само оној од 30 август за да се добие точна претстава за „придонесот“ во прославата. Во подолгиот коментар за Крушевската Република во Македонија, Гоце Делчев е наречен апостол на бугарската слобода, а ВМРО, според својот народноносен состав, секогаш била бугарска и дека таа го продолжила делото на бугарската национална револуција. Коментарот завршува со зборовите: „Илинденско-преображенското востание доживеа тежок пораз, но Крушевската Република во Македонија и Странџанската комуна во Тракија, иако живееше кратко изгореа славно и за секогаш останаа во народната свест. Применувајќи ги на дело демократските и интернационалистичките



тичките принципи, македонско-одринското револуционерно движење, илиндеско-преображенските востаници, со својот подвиг напишаа нова светла страница во бугарската национална историја и оставија величествен пример на идните бугарски поколенија“.

И на изложбите што беа организирани по повод 80-годишнината од Илинденското востание, се докажуваше бугарскиот карактер на историското минато на македонскиот народ. И во нивните експозиции беа употребувани истите фалсификати, што беа исфабрикувани во лабораториите на фашистичките режими до 9 септември 1944 година, па и потоа, кога тие фалсификати се презедоа и усовршија.

Така, на пример, во уводната легенда на изложбата во Симигли, покрај останатото, беше напишано и следното:

„По ослободувањето на Бугарија од турско ропство на 3 март 1878 година и потпишувањето на Сан-Стефанскиот мировен договор, Берлинскиот конгрес (1 јуни — 1 јули 1978 година) ја прекрои политичката карта на Балканот.

Со укинувањето на Сан-Стефано — врвот на бугарската надеж, беше навредена честа на оставените во турската империја повеќе од милион и половина Бугари во Македонија“.

Со децении сме сведоци на една великобугарска и шовинистичка насоченост на Бугарија и бугарската политика кон Македонија и македонскиот народ, неговата историја и култура, било со оружје, било со закони, со кажан или пишан збор, почнувајќи од санстефанските сеништа и фердинандовите војни до царборисовата солдатеска и целата бугарска фашистичка машинерија, што како „ослободители“ се струполуваа врз македонските простори со терор, пљачкосувања и убиства да го побугаруваат Македонецот, до цела низа великобугарски историчари, научници и политичари кои денес во фалсификување на македонското минато и сегашност, далеку ги надраснале своите претходници, дури фалсификувањето на историјата ја довеле до совршенство, не само подалечната, туку и скорешната. Пропагандната еуфорија бара било каков повод, така што со паради, со прослави, со книги, со изложби, соможни и неможни средства, се бара начин да се каже некој „нов“ фалсификат, некој „нов“ антимакедонски или антијугословенски збор, дури се негира отворено и прикриено и самиот Димитров и сè што тој кажал и напишал за Македонија и Македонците. Немајќи доволно простор да се задржуваме на сè што е речено во Бугарија во присвојување на македонскиот народ и неговото национално битие, при што се омаловажува неговата борба за слобода и слободен живот и се препишува на други, т.е. на Бугарите, ќе се задржиме на еден детал што се случи неодамна, за да се видат великобугарските претензии во сета своја широчина и трајност.

## Злоупотреба на југословенското гостопримство

Пропагандата на големобугарските претензии на Балканот достигна кулминација на Зимските олимписки игри во Сараево 1984 година. Бугарскиот олимписки комитет, спротивно на сите норми и прифатени принципи за организација на Олимписките игри, меѓу учесниците на Олимпијадата го пласира пропагандниот билтен бр. 184—185 во кој е објавена песна со следнава содржина:

„Јас те поздравувам моја убава Бугаријо,  
јас се поклонувам пред тебе убава и класична Тракијо,  
пред тебе Македонијо,  
болна и мила на нашите срца; колку си убава моја  
татковино,  
колку ти заслужуваш да бидеш љубена“.

Актот на Бугарскиот олимписки комитет, на Олимписките игри во Сараево, не само што претставува флагрантно непочитување на меѓународните норми и злоупотреба на гостопримството, што им го укажа нашата земја, туку тоа е и дрскост без преседан.

Од наведеното во овие редови, може да се каже дека грандиозно организираната и однапред дефинираната великобугарска пропаганда во 1983 година имаше за цел максимално да се индоктринираат масите во НР Бугарија, да се мобилизираат и да бидат во состојба на готовност. Искуствата говорат, особено оние пред почетокот на Втората светска војна, дека индоктринацијата на масите и нивното доведување во агресивна националистичка еуфорија се прави пред настани што се од пресудно значење за општествено-политичкиот, економскиот и националниот развој на одредена земја. Во контекстот на тоа историско искуство, логично се поставува прашањето: дали индоктринацијата, масовната психоза, мобилизацијата и агресивното расположение на масите во НР Бугарија значи нивно подготвување за конечно завршување на божем незавршениот процес за национално обединување на бугарскиот народ на Балканот? Дали тоа значи уверување на нашиот сосед дека е поволно времето и дека се создадени реални претпоставки за оживотворување на Сан-Стефано, како национален идеал за местото и улогата на Бугарија на Балканот?

Како и да е, нешто грозоморно се крие зад овој досега највисок дострел на организираната пропаганда во НР Бугарија, преку која на бескрупулозен начин се негира историското минато на македонскиот народ на Балканот и неговата сегашност, односно се врши најгрубо големобугарско прекројување на картата на Балканот, што е во спротивност со изјавите на бугарските раководители за мир и соработка на овие простори.

Најпосле, исправени пред незаузданата шовинистичка пропаганда во соседна Бугарија, која од година во година сè повеќе ескалира и која нема изгледи да престане кога е во прашање присвојување на историското, културното и политичкото наследство на македонскиот народ, односно на СР Македонија, како негова држава, логично пред нас се поставува прашањето: Кој ги овластил бугарските душегрижници да говорат во името на македонскиот народ? Зарем во современа Бугарија не извлекоа искуство од историјата дека никој никогаш во Македонија не барал тјторство на Бугарија или на кого и да бил друг, да говори во името на македонскиот народ?

Одамна помина времето кога балканските шовинисти ја кроеја судбината на македонскиот народ без негова волја. Денес македонскиот народ има своја држава во југословенската федерација, збратимен и здружен со другите југословенски народи и народности, има свои претставнички тела и само тие се ополномоштени да говорат во негово име. Сè друго е самоповиканост со тешки и несакани последици.